Latinamerika –

Faktum är att internationella konflikter sedan lång tid är sällsynta i Latinamerika. Inre sociala och ideologiska motsättningar förekommer desto oftare, etnisk och kulturell diskriminering kan finnas finns med i bilden. Mapuches kamp för överlevnad i södra Chile eller zapatistupproret i södra Mexiko ger prov på detta.

På senare år har vi upplevt en serie sociala revolter och politiska revolutioner i Latinamerika, karismatiska ledare har trätt fram och medvetenheten har höjts hos massorna. Världen av i dag är en enda marknad, de som förmår samarbeta har mycket att vinna. I detta spänningsfält rör sig inte minst solidaritetsrörelserna mellan nord och syd.

Simon Bolivar, San Martín, José Martí och Cesar Vallejos kämpade för frihet från kolonialism och panamerikanism. Men de koloniala bindningarna och imperialistisk dominans har försenat framväxten av en latinamerikansk identitet och samordning. Enhetstanken är inte död och har omstartat från vitt skilda historiska förutsättningar. Peru, Ecuador, Bolivia och Colombia bildade 1969 tullunionen Pacto Andino (CAN) som senare stärktes av Venezuelas oljeresurser. Argentina och Uruguay bildade CAUCE 1980. Det ambitiösa integrationsprojektet ALADI, 1981, hade elva medlemmar. Därifrån gick Argentina och Brasilien vidare i Mercosur 1990, året därpå anslöts Uruguay och Paraguay. Pacto Andino har i praktiken havererat, sedan Venezuela dragit sig ur på grund av att USA, efter misslyckandet med ALCA, fått Colombia och Peru att skriva på bilaterala handelsavtal. Framgången för samarbetet hindras också om de sociala klyftorna inom länderna inte minskar. Det är lockande att undersöka vad som driver Latinamerika i en allt radikalare riktning. Håll i hatten!

”Den zapatistiska befrielsearmén i Mexiko, EZLN, säger att arbetarklassen borde ägna sin kraft åt att krossa kapitalismen och ta över ägandet av produktionsmedlen istället för att delta i valfarsen.” FOTO. LASSE WALLIN

EXEMPEL ETT: ECUADOR

Året är 2000, den 15 januari. Måttet är rågat. President Jamil Mahuad har på kort tid sänkt folks levnadsstandard till en fjärdedel av vad den varit innan genom att strikt tillämpa IMF:s (Internationella valutafonden) åtstramningsprogram. Han har fått order av fonden att få bukt med inflationen. Eltaxan höjs alltså med 500 procent, gasen med 340 och telefon med 700 procent.

Nu bryter en landsomfattande revolt ut. Utlösande faktor är Mahuads planer på att byta ut de egna pengarna mot dollar och att frysa sparkonton. Stark vrede väckte också beslutet om en total utförsäljning av landets oljefyndigheter till internationella intressenter. Washington pressar dessutom på för att Ecuador ska underteckna ALCA. Ecuadors ekonomi är främst beroende av oljan och gasen, inte av bananerna. Alltså blev det petroleumarbetarna och övriga fack som med en generalstrejk, jämte böndernas totala blockad av alla vägar, skulle få regimen på fall. Vanliga bönder marscherar mot huvudstaden för att ta över makten. Armé och polis (35 000 man) lyckas inte stoppa dem. Dessutom ansluter sig en mängd armésoldater med sina pansarbilar.

Huvudstadsborna tittar förundrat. Aldrig förr hade tiotusentals lantbor, *indios* med 16 olika språk, ockuperat Quito. Att de inte längre möttes av våldsam repression gjorde stämningen ganska euforisk. Efter två dagars högljudd belägring flydde presidenten i ambulans. Demonstranterna tar sig in och snart vajar *la Wipala*, ursprungsbefolkningarnas mångfärgade flagga över presidentpalatset. Antonio Vargas, ledare från CONAIE, proklamerar i parlamentet att revolutionsrådet *Junta de Salvación Nacional* tagit över. Den består av honom själv, överste Lucio Gutiérrez från armén och advokat Hector Solórzano, före detta ordförande i högsta domstolen. Det nationella parlamentet för Ecuadors folkgrupper (bildat i januari) måste genast sammankallas. USA:s militärbas Manta ska omedelbart stängas, oljeindustrin åter förstatligas, allmän skolplikt införas, de infödda språken erkännas och så vidare. I media rapporterades det som en ”militärkupp”.

Bakom kulisserna arbetade USA:s ambassad frenetiskt med att återta kontrollen. Överbefälhavaren Carlos Mendoza övertygades hot-

inför vägvalet

fullt av USA att ingripa och tog rollen som statschef. Gutierrez och hans anhängare bland officerarna sattes samma dag i husarrest på en bas. CONAIE-ledaren Vargas talade om förräderi och gick under jorden. Efter två timmar vid makten och i konstant telefonkonferens med de traditionellt styrande kretsarna abdikerar general Mendoza för att ge plats åt president Mahuads vice, Gustavo Noboa.

Hans medicin var densamma som Mahuads: dollarn ska ersätta sucren och privatiseringen ska fortsätta. IMF krävde höjning av momsen till 15 procent för att säkra avbetalningarna på utlandsskulden, men ställd inför CONAIE:s ultimatum om total vägblockad tvingas Noboa nöja sig med 12 procent. Folket godtog inte uppgörelsen. Protesterna mot regimen fortsatte trots ständiga massakrer.

Till nyvalen i november 2002 släpptes Gutierrez ur arresten med rätt att ställa upp som presidentkandidat. CONAIE och Pachakutik, dess politiska gren, stödde honom. Gutierrez segrar med 54 procent av rösterna. Nina Pacarí, en Pachakutik-parlamentariker utnämns till utrikesminister. Antonio Vargas tar också en ministerpost.

President Gutierrez kallades omgående till Washington för ”överläggningar” med IMF. Han fick klart för sig att om han inte lydde, så var det slut på hans karriär. Alltså kommer han hem med order att öppna upp för fler koncessioner, att ”flexibilisera” arbetsmarknaden (stoppa facket) och betala de internationella skulderna. Vänstern kallar honom för en ”ulv i fårakläder”. Förräderiet står dock klart för alla. CONAIE utsätts för starka påtryckningar från sin bas och hoppar av. Många arresteras. Massdemonstrationer bryter ut med krav på Gutierrez avgång. Han svarar med mer repression. Under två år fortsätter oligarkins skräckregemente. Men snart är tvåhundratusen indianer på gatorna och kräver att presidenten ska försvinna. Kongressen sviktar. Sextio riksdagsmän samlas i ett rum i parlamentet och beslutar att Gutierrez måste offras. CONAIE splittras och Vargas sparkas ut tillsammans med sina anhängare.

”Evo Morales stöd kommer från gruvarbetarna i COB, det bolivianska LO, från småbönderna, från studenternas och många av det civila samhällets organisationer.”

Utan parti

Kongressen utropar nu, den 20 april 2005, vicepresidenten Alfredo Palacio till ny president. ”Väck, väck, bort med varenda en” skanderar folket. Först när Palacio på sina knän lovat att bryta med USA vad det gäller frihandelsavtalet och stödet till deras flygoperationer mot gerillan i Colombia, lugnar sig massorna. Det ska hållas nyval i år, men istället vill Palacio inkalla en ”konstituerande kongress”. Gutierrez var den tredje presidenten som störtats av folket sedan 1997. Ska Palacio bli den fjärde?

EXEMPEL TVÅ: BOLIVIA

Kommunala dricksvattenbolaget i Cochabamba, Bolivias tredje stad, var bankrutt med 30 miljoner dollar i skulder. Redan 1997 hade världsbanken gett president Sánchez de Lozada order att privatisera vattenservicen och 1999 gick budet till Bechtel Corporation. Omgående tänkte Bechtel bygga en damm och pengar måste fram. Dessutom var man lovad 16 procents årlig avkastning på investeringarna. Världsbanken skulle också ha sitt. I januari 2000 chockhöjdes alltså vattenpriset med genomsnittligt 35 procent. För de fattigaste betydde detta en tredubbling av avgiften.

Attacken mot rätten till vatten gjorde befolkningen rasande. Inte nog med att armén höll på att spruta för att utrota kokaodlingarna tillsammans med USA. Kokaböndernas organisation i Cochabamba kallade till massdemonstrationer gemensamt med Rörelsen för socialism, MAS, ledd av Evo Morales. Under en vecka stoppar de all trafik på huvudvägarna. Regimen förklarade undantagstillstånd. En yngling sköts till döds och hundratals demonstranter sårades. Hela landet reste sig i vrede. Sánchez de Lozada tvingades backa och riva

upp det 40-åriga avtalet med Bechtel efter två månaders drift.

Gaskriget

Misstron mot regeringen växte. I juni 2002 hölls nationella val. MAS fick 33 procent. *El gringo* Sanchez, 22 procent, behöll makten genom en högerkoalition.

Bolivia har under decennier exporterat gas till Brasilien och Argentina via exploatörer från dessa länder. Sanchez hade planer på att sälja gas även till USA och Mexiko, staten skulle få tre procent av vinsten.

El Alto ligger på på 4 000 meters höjd strax ovanför La Paz. Invånarnas, 30 000 fattiga aymaras, största bekymmer är energiförsörjningen. Att bara se på hur redan rika *criollos* tillsammans med det engelsk-argentinsk-franska konsortiet berikar sig än mer på att exportera nationens gemensamma tillgång, naturgasen, när folket både fryser och svälter blev för starkt. Mobiliseringen kulminerar i oktober 2003. Ett femtiotal människor har mördats och hundratals sårats av militären. Plötsligt svänger opinionen i armén som insett det utsiktslösa i företaget. Staben manar Sanchez att ge upp, *gringon* flyr till Miami. Vi skriver den 17 oktober 2004. Efterträdaren Carlos Mesa följer den nyliberala kursen. Statliga tillgångar måste säljas till högstbjudande är IMF:s mantra.

MAS rycker fram

El Alto , ”revolutionens huvudstad”, går i total strejk i två veckor. ”Na-cio-na-li-zar!”, tuggar talkörerna dagarna i ända, medan tillfarterna till La Paz hålls blockerade. I juni 2005 kastar Mesa in handsken. Det blir för parlamentet att hitta någon som vågar. Förre ordförande i Högsta domstolen Rodríguez Velzé får hålla i rodret och utlyser nyval, till den 20 december. MAS har tre huvudfrågor:

• Förstatligande av Bolivias naturgasfyndigheter (största i Latinamerika efter Venezuela).

• Sammankallande av en konstituerande församling för att reformera grundlagen och lägga om den nationella politiken för ett nytt Bolivia.

• Kokaodlingen ska regleras efter bolivianska, sociala kriterier, inte efter USAs kontrollbehov.

Morales stöd kommer från gruvarbetarna i COB, det bolivianska LO, från småbönderna, från studenternas och många av det civila samhällets organisationer.

Hans motståndare var president under en kortarae tid under ”vattenkriget”. Jorge Quiroga, USA:s favorit och *graduate* från Texas A&M University, har varit IBM-chef och är bundis med Bush. Han stöds frikostigt med dollars från the *Endowement for Democracy*. (USA:s officiella bestickningsorganisation). Den andre medtävlaren är Samuel Dora Medina, storfabrikör av cement och chef för Burger King Bolivia. Motståndarna har sina flesta anhängare i den rikare Santa Cruz-provinsen, bland oljedirektörer och storgodsägare. Trots en infam smutskastningskampanj mot Evo Morales och trots att kring en miljon av röstsedlarna ogiltigförklarats, får MAS 30 procent i självaste Santa Cruz. Misstänkliggörandet av Evo Morales leds av Condoleezza Rice som frågar provocerande:

– Kommer han, Morales, att bli en vän till USA, som Lula da Silva i Brasilien eller en fiende som Chávez i Venezuela?

När rösträkningen är över har Evo Morales Aima fått 53,7 procent av rösterna. På hans hemsida (www.gob.bo) kan vi läsa att han är född 1959 i en liten by i söder. Familjen tillhör aymaras. Han har gått några år i formell skola, resten har varit ”livets universitet”. Som grabb var han lamaherde.

Efter en svår torrperiod tvingades familjen att flytta till de tropiska dalarna i norr, Chapare. Som så många andra bönder, och före detta gruvarbetare, odlade familjen koka. Evo hade ledarförmåga och blev fotbollskapten och sedan fackföreningsledare för kokabönderna. Så småningom kom han in i det politiska livet, men han har aldrig glömt sitt enkla ursprung utan varit stolt över sitt kulturella arv. Hans valspåk som president lyder: *ama sua, ama qella, ama llulla,* Var inte en tjuv, var inte lat, var inte en lögnare! (inka-lagen).

EXEMPEL TRE: ARGENTINA

Efter 1970- och 80-talens diktaturer skulle ”demokratin” rädda Argentinas ekonomi och återställa respekten för de mänskliga rättigheterna. Först ut var Raúl Alfonsin (1983–89). Det blev mest ett spel för gallerierna. Nepotism och korruption frodades. Rättvisan för diktaturens offer manövrerades undan av den gamla juridiska apparaten. Inflationen accelererade. IMF krävde åtstramningar av sociala utgifter. Tre presidenter kom och gick sedan de fyllt sina fickor efter att ha tagit munnen full av löften. Den som kom på att knyta peson till dollarn för att stävja inflationen var Carlos Menem (1989– 99). Därmed startade han en hyperinflation, snart 356 procent. Kapitalet flydde landet och all produktion stagnerade. Folk rotade i soporna efter något att äta. Kvinnor drog ut på gatorna och bankade på sina grytor. Kväll efter kväll. Bort med alla politiker! Inte sedan 1810 hade ett folkligt upp-

”Världen av i dag är en enda marknad, de som f
detta spänningsfält rör sig inte minst solidarit

ror lyckats störta en argentinsk president utan militärt stöd. Nu gick det käpprätt åt helvete för Menem.

Julen 2001 hade valutafondens recept drivit Argentina till bankrutt. Alla småsparare och medelklassen hade sett sina pengar gå upp i rök. Bankirer och kapitalister hade i god tid växlat in sina pesos i dollar som placerats i utländska fonder. Fyra presidenter avverkades på en månad.

I valet 2002 stod kampen mellan den åter sittande president Carlos Menem och Nestor Kirchner, son till en invandrare från Österrike. Han var peronist, men en progressiv sådan. Kirchner var född i och hade varit guvernör i oljeprovinsen Rio Gallego i söder sedan 1991, där hade han fört en keynesiansk ekonomisk politik och satsat på stora offentliga projekt.

Valet gav ingen av dem segern. En andra omgång utlystes till maj 2003. Prognoserna visade att Kirchner, som lovat satsa på offentligt finansierad byggnation med 4,5 miljoner arbetstillfällen, skulle få kring 70 procent av rösterna. Menem drog sig tillbaka. Kirchnern blev president. Hans odds var dåliga, men med folkets förtroende har ekonomin stadigt förbättrats. Kirchner är bestämd motståndare till USA:s pretentioner på ”ledarskap” för hela hemisfären. Hans relationer till en yankeelakej som Vicente Fox i Mexico är frusna.

EXEMPEL FYRA: VENEZUELA

Venezuela ansågs länge av västvärlden vara en ”fridfull demokrati i ett för övrigt oroligt Latin-

örmår samarbeta har mycket att vinna. I etsrörelserna mellan nord och syd."

FOTO: MATS E CARLSSON

amerika". Den främsta förutsättningen för denna fridfullhet var oljetillgångarna . Krigen mellan Israel och arabstaterna hade fördubblat oljepriset på 14 dagar. Under några år samlade Venezuela ändå på sig en utlandsskuld på 30 miljarder dollar. Medan oljeriggarna pumpade för fullt hördes inte ett uns av kritik från finansorganen. När OPEC på 1980-talet expanderade och oljepriset sjönk drastiskt, hann skuldbetalningarna i fatt Venezuela. IMF och Världsbanken krävde åtstramningar av sociala utgifter. De sociala klyftorna blev skriande synliga. Den tjänstgörande presidenten, socialdemokraten Pérez, beslöt att strikt tillämpa IMF:s recept: Privatisering av offentliga tjänster som el och telefon. Bort med fri skola och fri sjukvård. Höjda busspriser, höjd matmoms och så vidare. De fattigaste började rota i soptunnorna, antalet gatubarn ökade katastrofalt och rånare blev ett yrke.

På morgonen den 27 februari 1989 brakade det lös uppe bland kullarna i Caracas utkanter, mot centrum kom en mänsklig våg av butiksplundrare och skjutglada ungdomar. När bussarna sattes i brand inställdes all trafik. Regeringen kallade till krismöte, förklarade undantagstillstånd och kallade in militären att hjälpa polisen. Slakten *el Caracaso* blev fruktansvärd. Över 3 000 lik ruttnade på Caracas gator.

En ung löjtnant, Hugo Chávez Frías, mestismulatt från enkla förhållanden leder en sammansvärjning mot Pérez. Kuppen misslyckas. Kuppmakarna kallade sig Bolivarianska revolutionära rörelsen. Inspirerade av 1800-talsrebellen Simón Bolívars tanke om ett enat Latinamerika.

Medan Chávez satt i fängelse slogs ett nytt kuppförsök blodigt ner. Den korrumperade Pérez efterträddes av en kristdemokrat, Caldera. För att köpa folkets gunst gav han löjtnant Chávez amnesti. Det dröjde inte länge förrän Chávez organisation, nu kallad Rörelsen femte republiken (MVR), vuxit till en politisk kraft att räkna med och med löftet att avskaffa fattigdom och korruption valdes Hugo Chávez den 6 december 1998, med god marginal, 56 procent i kongressen, till Venezuelas 53:e president. Men hans närmaste medtävlare hade fått 40 procent och 36 procent hade valt sofflocket.

Revolution nu!

Mekanismen för att höja oljepriset är att strypa tillgången. Chávez-regeringen tog genast itu med saken. Hugo begär av parlamentet "speciella fullmakter", för att sanera de offentliga utgifterna och reducera fattigdomen. Han fick dem. En folkomröstning om en ny författning och om genomgripande sociala reformer genomdrevs i början av 1999. På denna grund sammankallas en konstituerande församling som motarbetas av en allt vildare högeropposition och mediakampanjer. I augusti beslutar församlingen om undantagstillstånd. Parlamentet och den juridiska apparaten upplöses. I Washington kallades detta för en "skamlös statskupp".

Armén kunde nu sättas in i offentliga arbeten som bro- och vägbyggen, skördearbete och produktion och inte minst i övervakning mot sabotage. År 2001 antog kongressen ett dekret om befogenhet för presidenten att stifta lagar om jordreform och att ge staten kontroll över petroleumindustrin. Fiskelagen ska ge det kustnära fisket en rättmätig plats i ekonomin.

Motståndarna till förändringar fanns framför allt i det statliga oljebolaget PDVSA. De höga cheferna var vana att förse sig. Fackpamparna styrde i maskopi med bolagsstyrelsen.

Den ideologiska fronten mellan regeringsprojekten och näringslivstopparna var totalt oförsonlig. Spänningen byggdes upp under följande år. Den 9 april 2002 kallade fackföreningscentralen jämte arbetsgivarorganisationen till en 24-timmars generalstrejk och lockout. De hade energiskt stöd av media och kyrkan genom religiösa mässor och 24-timmars kampanjer.

Chavisterna å sin sida bildade kedja runt regeringssätet i Miraflores. Den 11 april ledde oppositionens marsch mot Mirafloreskvarteren och presidentpalatset till kravaller och skottlossning från båda hållen som skördade 19 dödsoffer. Chávez befann sig i regeringspalatset och höll ett radio- och tv-tal till nationen under flera timmar. Detta sändes även i de privata kanalerna som delade tv-rutan med Chávez i ena hörnan och liken i den andra. Chávez lät omedelbart släcka dessa stationer.

Nu hade en grupp generaler och andra officerare tagit upp oppositionens argument och förklarade Chávez för laglös. Kuppmakarna krävde att Chávez skulle avgå, annars skulle de anfalla med artilleri. Chávez kunde inte riskera en massaker. I gryningen den 12 april överlämnade han sig till kuppmakarna och fördes till en militärbas på en ö.

Condoleezza

Ett par timmar senare svor företagarförbundets president, Pedro Carmona, eden som ställföreträdande statschef. Washington erkände snabbt den nya regeringen. Liksom under kuppen mot Salvador Allende i Chile den 11 september 1973, hade USA den 12 april 2002 placerat ut marina och flygburna ledningscentraler inom Venezuelas vatten- och luftrum.

Redan den 14 april hade Chávez anhängare hämtat sig från chocken och började mobilisera. Det växte till en jättelik manifestation över hela landet som stöddes av flera militära garnisoner. Man återtog den statliga tv-kanalen och krävde att Chávez skulle återinsättas.

Hugo hämtades under jubel från sin ö. Oppositionen hade tydligen sett kuppen som en övning. I slutet av året ledde ett hundratal officerare protestmarscher som nogsamt samordnades med mediabevakning. En strejk på obestämd tid utlystes med kravet att presidenten skulle avgå. Strejken visade sig till större delen vara en lockout från företagarnas sida.

Det var inte bara oppositionella som marscherade. Chávez anhängare var också på benen lika ofta. Redan i mitten av januari hade regeringen återtagit kontrollen över oljebolaget PDVSA, tack vara att arbetarna organiserat sig bättre.

År 2004 hade högern samlat sig och fick igenom krav på en folkomröstning om Chávez avgång. Enligt Jimmy Carter-institutet vann Chávez nu med 58,25 procent.

Chávez har angripit de sociala problemen med ett tiotal så kallade *misióner* som får professionellt stöd från Kuba och finansieras med fonder från oljeexporten: *Misión Robinson* är en alfabetiseringskampanj med kubanska metoder i Caracas slumområden. *Misión Barrio Adentro* tjänade till yrkesundervisning i fatti-

ga områden, hälsovård, miljöundervisning med mera. Andra populära reformer är sänkning av matmomsen, höjning av minipensionen till nivå med minimilönen, förbud att spekulera i pensionskassor, Kvinnobanken, stöd till kooperativbildningar, tio års hyresfritt för dem som inte har lagfart på sin bostad, grundande av bolivarianska skolor med särskilt patriotisk undervisning och tre mål mat per dag för barnen. Obrukad jord har konfiskerats av staten och fördelats till jordlösa brukare, som därtill fått teknisk rådgivning. Detta kallas i Bush-kretsarna för ”kommunism”.

Chávez har visat skicklighet i att skaffa internationellt erkännande för solidariteten med de förtryckta och missgynnade. Med vänsterpartierna i Nicaragua och El Salvador har den bolivarianska solidariteten bestått av oljeleveranser till kommuner där dessa styr.

Hans regering har kraftigt höjt statusen för ursprungsbefolkningarna i Venezuela, genom att deras språk erkänns som undervisningsämne och deras kollektiva ägandeformer försvaras i lag. Hälsovård, socialvård och teknisk rådgivning till jordbrukare är sådana steg som fått erkännande av FN som synnerligen progressiva och berömliga.

Internationellt bygger Chávez med oljevapnet allianser med Kuba och Centralamerika, *Caricom*. Hans goda relationer med Castro och kubanerna ses med avsmak i Washington, men med glädje i övriga Latinamerika. Inom ALBA-programmet tjänstgör i dag 14 000 kubanska läkare i Venezuela. Detta bidrar till att venezolanernas medellivslängd, tack vare minskad spädbarnsdöd, har höjts väsentligt.

Givetvis kan somliga räknenissar komma fram till att levnadsstandarden i Venezuela har sjunkit under Chávez. Vilkas standard som sjunkit och vilka andras som ökat borde man kanske också ägna en kalkyl.

Chávez kom till makten med förklaringen att hans revolution var bolivariansk, det vill säga den syftar till de latinamerikanska folkens enhet och gemenskap i annat än högtidliga ord. Han förnekar att han skulle vara kommunist, men han ser sig som socialist, ”precis som Jesus Kristus eller Simón Bolívar”.

Det finns ingen idé som Chávez ägnat så mycket vitriol, som den nyliberala frihandelsområdet ALCA som är president Bushs speciella skötebarn. När det gäller Venezuela har Bush huggit i sten så kalsongerna sprack.

Att Hugo Chávez revolutionära handlande möts av stor sympati bland världens ungdom visade sig 2005 när den 16:e Festivalen för ungdom och studenter avhölls i Venezuela med 20 000 ungdomar från 100-talet länder.

Deras resolution är knappast lämplig nattlektyr i ett visst vitt hus där i norr.

Men det är på den egna kontinenten som Chávez Venezuela visar sitt nära nog dagliga ledarskap. Tack vare Venezuela, Argentina och Brasilien kunde det inte bli en promenadseger för Bush på det Fjärde interamerikanska toppmötet om ALCA. Redan på väg till mötet i Mar del Plata, Argentina, i november 2005, försäkrade Chávez:

– Vi ska åka dit, men bara för att begrava ALCA!

President Lula da Silva, Brasilien gitte inte ens komma dit. Värden, Nestor Kirchner, sänkte ALCA-iden som en ogenomtänkt rövarhistoria. Tabaré Vásquez, Uruguay, var mycket avmätt. Bara den trogne eftersägaren Vicente Fox i Mexiko var till någon tröst för Bush, men han fick i gengäld veta var han hörde hemma. Inte i Latinamerika!

Parallellt med toppmötet hölls De amerikanska folkens tredje alternativa toppmöte på stadion i Mar del Plata. Fidel Castro talade via satellit från Havanna. Vad han och Chávez kunde erbjuda istället för ALCA var ett ALBA, *Alternativa Latinoamericana y Bolivariana de América*. *Alba* kan också översättas med morgonrodnad…

I Chávez planer för latinamerikansk integration ingår en pipeline för gas från Venezuela tvärs över kontinenten till Argentina.

I George W Bushs planer ingår att se till att den enorma underjordiska vattenreservoaren Guaraní, på gränsen mellan Brasilien, Uruguay och Argentina i framtiden ska ge vinster till USA-kapitalister. Då skadar det inte att ha lite flygbaser i närheten.

Problemet

I denna exposé över fyra nästan parallella sociala och politiska händelsekedjor i Latinamerika är det några drag som återkommer.

Allt sedan kolonialtiden har den ekonomiska och militära makten i Latinamerika legat hos en liten grupp med nedärvda privilegier. För att så ska förbli har USA inrättat den så kallade *School of America* med gedigen militär utbildning i tortyr med mera. Denna ser till att den besegrade underklassen inte kommer för nära maktinstrumenten.

”Misslyckanden” kan inträffa när den militära karriären inte längre är tillräckligt lockande för att fylla officersrullorna med klassens egna kadrer. Om underklassen tillåts avancera i graderna kan det leda till avsteg från etablerade mönster och beroendeställningen till USA. Slöseriet med statliga medel inklusive utlandslånen är mer än vanligt. Konsekvenserna lämpas över på en fattig befolkning.

Revolten kommer när de socialt och ekonomiskt eftersatta grupperna inte längre härdar ut i marginalisering, arbetslöshet, slaveri, hemlöshet, brist på jord, korruption och utbredd kriminalitet. Man blir desperat när den dagliga kampen bara täcker en knapp överlevnad och att man inte kan ge sina barn mat, trygghet, skolgång och framtid.

Samtidigt ser man överklassen vältra sig i lyx.

Den dagliga kampen täcker bara en knapp överlevnad och man kan inte ge sina barn mat, trygghet, skolgång och framtid.

FOTO: MATS E CARLSSON

Ett mönster träder fram

De politiskt mer insiktsfulla ser ett mönster av exploatering bakom det som sker: den maktägande eliten ger sig privilegier som mellanhänder till internationella kapitalsyndikat, till ”imperierna”.

Radikala ledare vågar försöket att elda massorna att störta systemet och som yttersta konsekvens vända vapnen mot förtryckets globala centrum.

Finns styrkan?

I fallet Ecuador är medvetenheten om behovet av revolution allmän hos den fattiga majoriteten. Även i militära kretsar finns tanken på uppror. I vart fall har man genomskådat USA:s taktik att söndra och härska.

Vad som oftast saknas är erkända nationella folkliga ledare som förmår hålla ihop de olika upproriska grupperna. Här spelar den 80-procentiga arbetslösheten in. Man har inte den politiska mognad man får i en nationell, facklig, demokratisk – eller hierarkisk gemenskap.

Av allt att döma saknas nationellt medvetna vänsterkadrer inom den militära apparaten. Opportunister som Gutierrez löser inte problemet utan förvirrar och splittrar massorna. Inom urbefolkningarnas rörelse har uppstått en splittring, som kan vara tillfällig.

Hotet kommer från USA, dels konkret genom den militära närvaron, som kan kväsa varje revolutionär utveckling, dels från ett påtvingat ”frihandelsavtal”, där bondebefolkningen helt skulle marginaliseras och utplånas.

Som Chávez har framhållit står hoppet för de folkliga krafterna till integrationen med *Mercosur* snarare än med *Pacto Andino* som Venezuela nu lämnat.

Bolivia

Bolivia har en mycket lång lönearbetartradition, och därmed en facklig historia späckad av offer. Främst är det gruvarbetarna, COB, som burit bördan att försvara den fattiges bröd. Ur deras led har vuxit politiska ledare. Men det är först när den politiska erfarenheten vunnits även utanför ”gruvsamhället”, som en tillräckligt kapabel nationellt samlande kraft vuxit fram.

Svagheten hos den nya regeringen ligger i att MAS är en vid rörelse utan erfarenhet av att vara parti och regera, och är alltför beroende av en enda person: Evo Morales.

Men med Evo Morales har Bolivia en historisk möjlighet att komma ifatt en sedan sekler förhindrad mänsklig utveckling. Landet har enorma naturresurser som kan bytas i standardhöjning för miljoner också utanför de egna gränserna.

Världen har förändrats sedan Potosí var dess ekonomiska centrum. Kommer en friställd gruvarbetare som blev kokabonde att orka med den enorma uppgiften att lyfta massorna? Kommer han att överleva attackerna från de privilegierade i de rika delarna av landet, den vita halvmånen, som nu beväpnar sig och ropar på autonomi? Kan han förhindra att de utbildade rymmer fältet för en bättre tillvaro på annan ort? En europeisk biståndsinsats inom undervisning och forskning vore på plats! *Brain drain* är en värre farsot än aids. Inte minst för det land som bär befriaren Bólivars namn.

”En europeisk biståndsinsats inom undervisning och forskning vore på plats! Brain drain är en värre farsot än aids. Inte minst för det land som bär befriaren Bólivars namn.”

FOTO: MATS E CARLSSON

Argentina

Argentina är fortfarande en modern industristat, trots en enorm misskötsel under decennier. Vi kan jämföra med Tyskland som låg i ruiner, men som med en enorm ansträngning från den egna befolkningen och en hjälpande Marshall-hand ganska snabbt kom på fötter och i dag är en ledande ekonomi. Argentina har olja, kol, soja och pappersmassa. Fisket kring sydpolen kan säkert tas tillbaka. Med den kirchnerska sociala modellen bör Argentina kunna se framtiden an med optimism. Uppgörelsen med barbariet fortsätter oförtrutet i domstolarna. Vad skulle kunna hota landets normalisering. Ett enormt ozonhål?

Venezuela

Med eller utan Chávez har Venezuela en stark position i Latinamerika tack vare sina naturresurser. Om landet får utvecklas så som chavisterna tänker sig kommer hela kontinenten att kunna ta ett stort språng ur sin fattigdom inom de närmaste decennierna.

De politiska spänningarna är starka och underblåses hela tiden från Washington. Den stormiga utvecklingen under Chávez regering kan ses som ett demokratiskt drama, där befolkningen hela tiden är för eller emot, ständigt drar slutsatser och förhoppningsvis blir mer och mer kompetent att ta nästa steg. Utmanandet av USA stärker den venezolanska identiteten De nära relationerna med Kuba innebär en fantastisk komplementär utvecklingspotential.

Chávez kan när som helst bli mördad

Ett verk som hänger på en enda man är svagt. Därför bör solidariteten med Venezuela och Bolivia bli vänsterns stora uppgift.

Om USA-regimen håller sig sysselsatt i Mellersta Östern under ytterligare tio år – cyniska tanke – kanske Latinamerika har en chans att ta sig ur sina 500 år av ”ensamhet”, utan fler massakrer.

Ingvar Enghardt

SOME RIGHTS RESERVED
Endast texten i detta verk är licensierad under Creative Commons Erkännande-Icke-kommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/
Verket har publicerats i www.globalarkivet.se.